

УДК 94(477): 323.1

Н. М. Зінченко

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ ЕТНІЧНИХ ГРЕКІВ МІСТА ХАРКОВА (1991-2010)

В статті розглядаються етапи формування і становлення харківського міського товариства греків.

Ключові слова: етнічна меншина, ХМТГ «Геліос», традиційна грецька культура.

В статье рассматриваются этапы формирования и становления харьковского городского общества греков.

Ключевые слова: этническое меньшинство, ХГОГ «Гелиос», традиционная греческая культура.

The article is dedicated to forming and becoming of the Kharkiv city minority of Greeks are examined in the article.

Key words: ethnic minority, KCSG «Helios», traditional Greek culture.

Постановка проблеми. В нинішніх умовах, які характеризуються значними і динамічними зрушеннями в політичній, економічній та соціальній сферах України, відбувається конститування національних меншин як структурних компонентів суспільства, зростає рівень самоідентифікації представників різних національностей. Це актуалізує необхідність глибокого вивчення та осмислення досвіду державної етнополітики з точки зору її резонансу в грецькому національно-культурному середовищі як невід'ємної частини поліетнічного суспільства України. Харків – поліетнічне місто, в якому разом із українцями, проживає понад 111 національних меншин [13, с. 8]. Тому для нього врахування їх життєвих інтересів є актуальним і потребує постійної уваги, вивчення та аналізу.

Аналіз актуальних досліджень. Науковцями робляться перші спроби дослідити становище етнічних меншин міста Харкова на сучасному етапі. Авторами колективної праці «Харків багатонаціональний» проаналізовано основні елементи етнополітики на сучасному етапі, перші кроки державних органів міста по створенню умов для реалізації етнокультурних запитів представників етнічних спільнот [12]. Певний внесок у формування картини історії еллінів Харкова був зроблений безпосередньо зусиллями самих представників грецької спільноти, шляхом науково-публіцистичних праць [2; 9]. Проте, незважаючи на певні досягнення, комплексне дослідження національно-культурного відродження греків міста

Харкова у контексті впровадження державної етнополітики незалежної України відсутнє.

Мета статті – відтворити сучасний стан розвитку грецької спільноти міста Харкова та визначити роль її організаційних структур у процесі національно-культурного відродження.

Виклад основного матеріалу. Проголошення 1985 року нового політичного курсу в СРСР, відомого під назвою «перебудова», значною мірою сприяло активізації національно-культурного життя у республіках, стимулювало прийняття ряду нормативно-правових актів у цій царині, як на загальнодержавному, так і на республіканських рівнях. Саме на цей період припадає початок процесу консолідації етнічно-національних меншин СРСР шляхом утворення національно-культурних товариств. Слід зауважити, що етнічні греки України були в числі перших і активних учасників вищезазначеного процесу. Так, 23 грудня 1989 року, у місті Донецьк, було створене Республіканське товариство греків України. Товариство розпочало активну діяльність, спрямовану на розбудову організаційних структур на міському, селищному та сільському рівнях у різних регіонах України. Ініціативна група етнічних греків міста Харкова, що нараховувала близько ста осіб, очолювана Ніною Костянтинівною Артеменко-Кацаран, отримавши інформацію про успіхи у заснуванні загальнореспубліканських структур, розпочала підготовчу роботу по створенню місцевого товариства [2, с. 218-219]. Однак, організаційний процес розтягнувся на декілька років.

Лише у 1991 р. міське товариство греків міста Харкова «Геліос» було зареєстровано. Його першим головою стала Ніна Костянтинівна

Артеменко-Кацаран. Дякуючи її особистим якостям, підтримці міських обласних структур, ХМТГ «Геліос» об'єднала у своїх лавах активних і небайдужих до проблем своєї країни і свого народу харків'ян. Метою товариства є відродження і розвиток грецької мови, історії, культури, традицій, укріплення зв'язків між Україною та Грецією [2, с. 220].

Виважена толерантна національна політика незалежної української держави створила необхідні сприятливі умови для вільного демократичного етнонаціонального розвитку поліетнічного суспільства, що значною мірою вплинуло на відродження національних культур, мов і традицій, прискорило процес самоорганізації етнічних громад шляхом створення багаточисельних громадських об'єднань задля реалізації власних етнокультурних потреб. Харків не став винятком в цьому питанні. Сьогодні у місті діє 55 національно-культурних товариств, які об'єднують у своїх лавах понад 20 % харків'ян [13, с. 4].

Формування належної законодавчої бази щодо забезпечення прав етнічних меншин в незалежній Україні створює сприятливі умови для діяльності цих товариств. До основних правових документів у царині етнополітики мажна віднести Декларацію прав національностей в Україні, ухвалену Верховною Радою України 1 листопада 1991 року; Закон України «Про національні меншини в Україні», прийнятий 25 червня 1992 року; Конституцію України 1996 року. Ряд правових принципів і процедур, які захищають інтереси національних меншин, передбачено в законодавчих актах про громадянство, про об'єднання і організації громадян, в основах законодавства про культуру, в Законі України про мови тощо [5, с. 99-111]. Створення законодавчої бази сприяло зростанню свідомості національних меншин як України в цілому, так і Харкова зокрема, перетворенню їх з об'єктів різного роду експериментів на суб'єкти політичного життя, збільшенню їхнього впливу на внутрішню і зовнішню політику держави.

На сьогоднішній день ХМТГ «Геліос» – одне із чисельних грецьких об'єднань України, член Федерації грецьких об'єднань України і Асоціації національно-культурних об'єднань України. Воно нараховує 412 членів [13, с. 11]. Це становить приблизно половину етнічних греків – мешканців міста Харкова, так як за офіційними статистичними даними на 1 січня 2001 року в Харкові зафіксовано близько 1 тис. греків, що складало 0,06 % від населення міста [2, с. 19].

З першого року існування об'єднання ХМТГ «Геліос» в ньому працює недільна школа і курси

новогрецької мови, які не припиняють своєї роботи до сьогоднішнього дня. В 1996 р. грецька творча молодь «Геліоса» об'єдналась в молодіжний «Арт-клуб». Його учасники є членами Організації молоді України і молодіжної фракції Асоціації національно-культурних об'єднань. Харківська грецька молодь приймає участь не тільки в молодіжних програмах нашої країни, але і в програмах Генерального секретаріату у справах греків зарубіжжя.

При ХМТГ «Геліос» організовано дискусійний клуб «Ойкумена», завдання якого полягає у вивченні взаємозв'язку українських і грецьких культур, залучення до слов'янських і еллінських традицій, проведення досліджень з історії греків України, грецької общини Харківщини. При ХМТГ «Геліос» в 2001 році створено об'єднання жінок-гречанок, які бачать своєю метою юридичну і соціальну допомогу жінці, поширення елементарних медичних, економічних і правових знань.

На початку 2001 року Ніна Костянтинівна Артеменко-Кацаран, яка довгий час очолювала ХМТГ «Геліос», переїхала на постійне проживання до Греції [2, с. 221]. З 28 січня 2001 року курує товариством Костянтин Костянтинович Шердиц [13, с. 11].

У 2002 році ХМТГ «Геліос» при фінансовій підтримці Посольства Грецької республіки в Україні і Н. К. Артеменко видало книгу про видатного просвітителя, вченого, суспільного діяча Каразіна Василя Назаровича – «Василий Каризин из рода Караджи». [2, с. 20] У 2006 р. Ніна Костянтинівна Артеменко-Кацаран виступила в ролі благодійника і мецената при виданні каталогу грецьких рукописів Наукової бібліотеки Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова. Назва «Геліос» невідривно пов'язана із її ім'ям. Нині Ніна Костянтинівна є почесним головою Харківського міського товариства греків.

Велику допомогу організації надають Посольство Грецької республіки в Україні, відділ національностей та міграції при обласному комітеті Харківської області, Асоціація національно культурних об'єднань України.

Ділові контакти встановлені з вищими навчальними закладами, бібліотеками, театрами, засобами масової інформації, що дозволяє організації успішно реалізувати свої статутні завдання, сприяє популяризації ідей елінізму в регіоні.

Весь комплекс освітніх, просвітницьких, культурно-масових і добродійних заходів ХМТГ «Геліос», проведення державних і релігійних свят направлені на збереження

традицій, відродження духовності, а отже патріотизму і високої моральності співвітчизників.

Сьогодні ХМТГ «Геліос» веде активну культурну і просвітницьку діяльність. Проводить фестивалі, виставки, фотовиставки, наукові конференції, екскурсії тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Традиційна культура греків як України, так і Харківщини є відбитком особливостей їх історичного розвитку і служить вірною ознакою спадкоємності поколінь, вікових зв'язків українських еллінів з Елладою, прабатьківщиною – Кримом і світовим еллінізмом. Не дивлячись на мінливості долі, змінне природне і соціальне середовище, греки Харківщини зберегли свою самобутню культуру, обряди, звичаї, національну мову, їжу, музику, одяг – все, що несе на собі відбиток легендарної історії еллінів. У процесі відродження елліністичних традицій греків міста Харкова значна роль належить Харківському міському товариству «Геліос». Воно стало активною складовою загальноукраїнського грецького національно-культурного руху, відіграє в ньому важливу роль. Значний науковий інтерес представляє питання оформлення організаційних структур інших етнічних спільнот міста Харкова, чому автор планує присвятити наступну статтю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балабанов К.В. Національно-культурне та громадське життя греків України в другій половині ХХ – на початку ХХІ століття / К. В. Балабанов, С. П. Пахоменко. – Маріуполь: Б.в., 2006. – 260 с.
2. Греки Харьковщины: [сб. ист. – биогр. ст.] / Харк. гор. о-во греков «Гелиос»; [Ред.: О. А. Узбек]. – Х.: Майдан, 2003. – 227 с.: ил
3. Дмитрієнко М. Ф. Греки на українських ренах. Нариси з етнічної історії. Документи, матеріали, карти / М. Ф. Дмитрієнко, В. М., Литвин, В. В. Томазов та ін. К., 2000
4. Етнічна історія грецької спільноти в Україні. – К.: Ін-т іст. Укр., 2003. – 285 с.
5. Декларація прав національностей України // Вісник Верховної Ради України. – 1991. – №53. – С. 99-115.
6. Закон України «Про громадянство в Україні», 8 жовтня 1991 р. // Національні відносини в Україні у ХХ ст.: Зб. док. і матеріалів / Редкол.: І.Ф. Курас (гол.) та ін. – К.: Наукова думка, 2000. – С. 466-474.
7. Калоєров С. А. Из истории перевеления греков в Приазовье и основания населенных пунктов / С. А. Калоєров, А. В. Геде // Україна-Греція: Досвід дружніх зв'язків та перспектив співробітництва: Тези міжнар. наук.-практ. Конференції, Маріуполь. – 1996 р.
8. Конституція України – Х.: «Парус», 2007. – 48 с.
9. Соборна Україна: корінні народи і національні меншини // Персонал. – 2005. – № 6.
10. Терентьєва Н. О. Греки в Україні: історія та сучасність / Н. О. Терентьєв. – К.: «Аквілон-Плюс», 2008. – 318 с.
11. Узбек Е. А. Василий Каризин из рода Караджи / Е. А. Узбек. – Х.: Майдан, 2002. – 132 с.
12. Харьков многонациональный / Редколлегия: А. Б. Фельдман, С. И. Посохов, В. М. Дупельников, С. М. Куделко, М. З. Бердута. – Х.: Восточно-региональный центр гуманитарно-образовательных инициатив, 2004. – 256 с.
13. Харьков многонациональный. – Х.: ВРЦ, 2006. – 15 с.